

Madonnan i Glaskogen

Folktro, religion & skräna i Värmland

Knud Omö

Madonnan i Glaskogen. Folketro, religion & skräna i Värmland.
Studier av religionshistoriska fenomen.

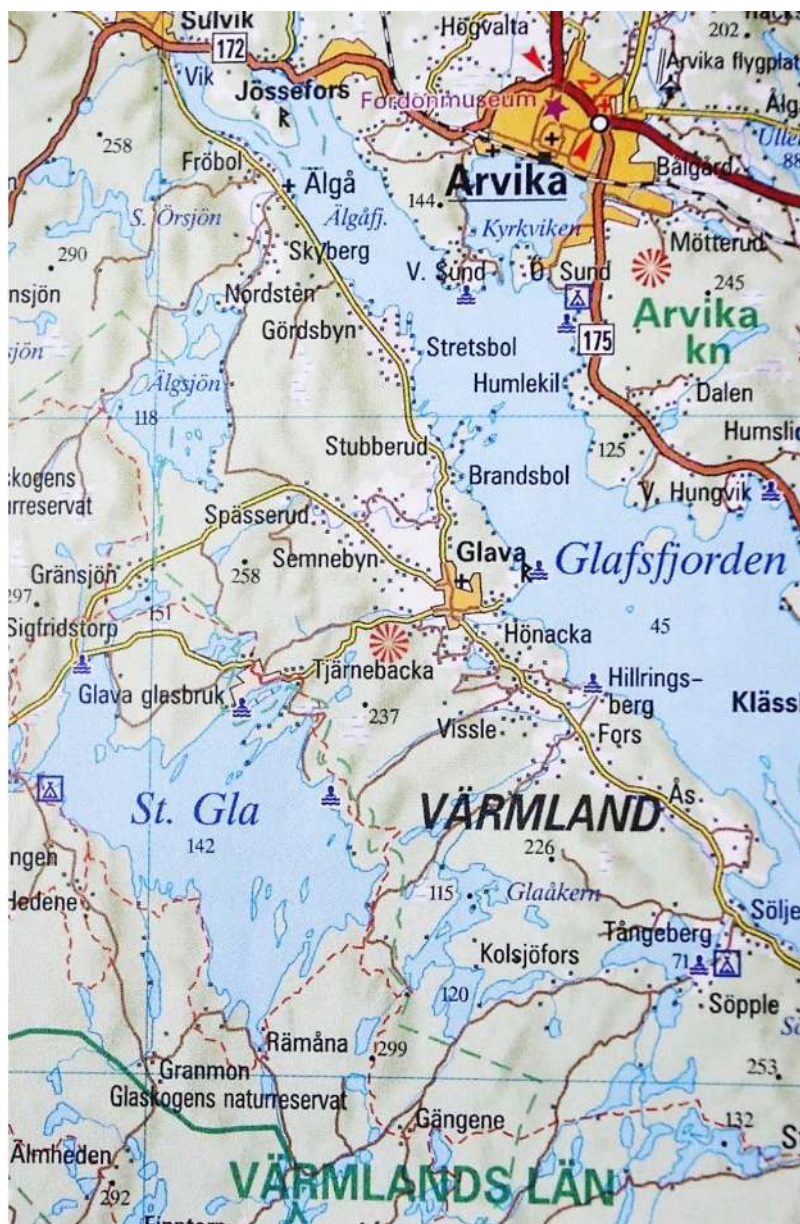
Boken har tryckts med bidrag från Aagot & Störjohanns
minnesfond för värmländsk kultur.

Boken är gjord utan användning av AI.

Till
minnet
av
mor och far

Av författaren:

<i>Vindens moder sjunger</i>	1988
<i>Andningens konst</i>	1999
<i>Den som vet</i>	1999
<i>Röde Orms Edda</i>	1999
<i>Hjulspår Hästvinge</i>	1999
<i>Galen visdom</i>	2001
<i>Historien om en engel</i>	2004
<i>Gud i Glaskogen</i>	2004
<i>San & Sölje Camping</i>	2012
<i>Älskade dikter trådar</i>	2016
<i>Arvé. En biografi</i>	2018

Karta över bygden!

Madonnan i Glava kyrka.
Fram till år 1736 stod hon i kyrkan på Gladisvall. Foto 2025.

*Alla önskar förändra världen,
men ingen önskar förändra sig själv.*

Leo Tolstoj

*Jag ska skriva om
nakna sanningen utan fikonlöv, såsom
Francis Bacon lär ha sagt.*

Knud Omö

*Berättandet har uppstått ur folkdjupen och är därför folkets
historia.*

*Det är lika gammalt som människan själv.
I olika tidsåldrar har olika teman bearbetats, och
att följa dessa teman är att följa den mänskliga själens
utveckling.*

Ur omslaget till
*Drottningen och Döden. 5000 års berättelser om kön och
makt. 2005.*

Av Åke Högberg.

Innehåll

Förord – Att ge röst åt de döda. Om myter mitt ibland oss

1 – Introduktion

Hermeneutik (tolkning) & härvaro

Lite om verkligheten, den yttersta – det verkliga

Atomer, mörk materia & mörk energi

Synestesi, gliaceller & att skapa framtiden

Ordet häxa. De-chiffrera språket

Exformation & information

Förslag i magiska rummet & om att lura sinnet.
Endimensionella människan

Kropp, själ & ande

Känn dig själv. Platons definition på en gud

Mina källor i denna bok. Skriv ditt liv

Den lille ovan jorden

Kort historia om grisen i mitt & andras liv

2 – Upplevelseprocess, varseblivning & skapelse

Vittnet & ljuset

Vad ser du? En vas eller två ansikten?

Undrens tid är inte förbi

Formlidelse – vi skapar världen. Om synergi

Konstnärens roll, en självuppfyllande profetia?

Jag ser dig

Kanalisering

3 – Vad är en myt? Något om maktens myter

Arketyp, urbild, själens kompass

Symbolen – kulturernas språk

Jordens snällaste apa – vi är vinden

Vinden bär kärlek även i motvind

Symboliskt tänkande, med lysande urbilder som talar & vägleder

Arketyperna som vägledare. Änglarna kommunicerar

Vad är mystik?

Bilder utan liv är bilder utan kärlek

Mandala, medicinhjul, solhjul

Att minnas är att sjunga. En hel människa

I minnet ligger själen gömd. Världens centrum

Segrarnas historia

Kalhygge eller Föryngringsyta? Exploatering av människan?

Vad ska vi hitta på nu? Något om skrönan

Något om konsten att ljuga

Antropologiska studier

Vårt förakt för svaghet. Avatar, könsroller & religiös fanatism

4 – Idoler, religion, gudar & andar

Gud, gudar & halvgudar (avgudar). Gud som kulturhjärte & det absoluta

Darshana & Iha

Numen som gud, ett vördnadsbjudande väsen. Det Andra, den Andre

Våra nordiska rötter. Edda & folktro

Skrömt, det spökar & är obehagligt

Spiritus eller spertus, ande, ett levande väsen

Platsens ande, tomten, ofta den grå

Oknytt, små tomtar

Att "vara i syne" eller inte. Kolarnas gudinna

Ytterligare vittnen

Tösser, tusser & grönnere drenge

Tôsser hjälper till, men en töss fick dö under arbetet!

Flera berättelser om tabu-namnet tomten. Noa-namnet
nattvart

Små tomtar kan bo var som helst

Skogsråa, Kvällveckan, Brunnsgubben & Sjörråa

Pukharen, lyckans gestalt

Glo-son, ett gyllene väsen, eller Thors-suggan

Sista kärven åt Korn-käringen. För års och frid

Vardagen är världens verkstad

Att vidga sinnet & kunskapen om naturen

Inte av hat men för mat

Troll kan vara ...

5 – Magna Mater, Ma-donna. Moder Jords språk

Venus från Willendorf, cirka 27 000 år gammal

Yngre stenåldern & Marija Gimbutas

Grisen under bondestenåldern

Årsguden Dionysos

Moderns ägg, Livets källa & Isis

Prototypen för madonnan med sitt barn

Vem är barnet inom oss? Något om band (bonding).

Tre matronor (parcerna).

6 – Kyrkogrimmen, kyrkans vårdare, är en ande

Gräfsöen, gravsuggan, kyrkråa

Djur & människa levande begravd

Det som ligger bortom tid & rum. En helgedom är en helgedom

Danska källor

Öknamn för sockenbor, enligt Gunnar Turesson

Glava, Eda-Köla

Arvika, Fryksände, Gräsmark

Hillringsberg, Segerstad, Gåsborn, Brunskog & Älgå

Stavnäs, Näset med gudastolpen & Stömne, Samling av stubbar

7 – Klardröm, drömtid & mytisk gemenskap

Röda kraften i luften, norra Jylland. En vandring i mörkret

Farfar kommer till mig som en ljusvarelse i klardrömmen

Spegelskådande, andesyn & NDU

Tulpa, magisk form, spöke

UKU & något om Margit Sandemos & min gemensamma nämndare

I skuggan av ett liv. Mera om ESP

Hur tolkar man det man varseblir?

Den universella energin är evigt ung

Att säga farväl

Ödets makter. Försynens ingripande

Kura skymning med spökhistorier

De döda lever, men hur?

Selma Lagerlöf & Elin Wägner

När kakepecken hoppade 3 meter runt hörnet. Flera andliga samtal

Spöken finns, var inte rädd

Fylgja (följ-ande) & hamingja (lyckans hamn)

Skuggan som vägledare. Skuggan som arketyper

Grottan som arketyper. Platons grotta

Drömmen om farbror August (3D).

Madonnaliljan talar. Min vita Madonna

Spegel- & skugg-meditation

Offerkast, att respektera den döde (döda)

Mera om vården & människans lyse

Bu'sten, offersten & offerbål

Mera om Bu'sten

Offerträd, Penningtalla

Träden kan bota tandvärk! Bastegranen, Nolbytalla,
Böldträd & Trolltalla

Eldstod & Arvés visioner

Skogsråa heter hon på värmländska

Skogsrå från Söljeskogen, 1937

Richard Estreen: Helig dårskap & Chung Hyun Kyung:
Skuggorna

Vi blev borta

8 – Glahöjden i Gillberga härad

Glaskogen som Västerskogen

Vinomfar & diktsamlingen Gud i Glaskogen

Gud i Glaskogen

Den skinande (gyllene) Glaskogen & trädet Glase

Nam-kha, tecken i skyn. Sammas, Sampo & Bifrost

Elmseld, klotblix, drake & meteor

Draken i Sillerud & skatten i Gengene

Ljusfenomen i Glaskogen, över Arvika, nära Borås & i
Edane

Mera om ljusfenomen i landskapet

Drakens bränning

9 – Gladisvall & Gla-dis, den skinande gudinnan

Det uppochnedvända trädet

Träenigheten som skapades av Söljebarn

Nerthus, Njord & Skade (Skogsråa), vittnen om diserna

Alfer, kanske en matriarkal folk- och gudagrupp

Vanerna. Orden syster, broder & tvillingsjäl

Hieros gamos, heligt bröllop. Visan om Völse

Sten-, brons- och järnåldern i vår bygd

Världspelaren Irminsul (axis mundi).

Eskoleia Uligama. Björnar är intelligenta

Gla-dis, disa & en av vanerna

Vanadis & Sýr, kyrkogrim (sugga) & Skogsrå

Mera om svinet som vägledare, även i Kathmandu

Freja (Menglöd) & hennes nio mör på Lövjoberg

Att vörda träden. Durga & Frigga

Solkorset, fiskelyckan & gullvagnen "Styffe Sölje"

Grama-devata, socken-gudom

Tre Madonnor (Matronor) & andra gudar i västra Värmland

Arvés Diana-tempel på Mörttäsn, Sölje

10 – Madonnan i Glava – en resa genom världen

Svärdsmission. Om Olav digre, Sigvat Skald & alfblot vid Hov

Gladisvall kyrka i tempellunden

Fornlämningen Gladisvall

Glava kyrka. Madonnan i skamvrån

Magnus Hjärpe nöp Madonnan i näsan för att få kraft

Avhuggen näsa & hand

1930 blir Madonnan återställd, står söder om altaret. Hon flyttas 1960

Madonnan i Jösse-Ny kyrka

Madonnan i Älgå kyrka

Kosmisk moder

Oh ädla livskraft

Krafterna i kärlekens eld

Du ska tacka

11 – TACK!

Träden

Pyret

Slutord. För god årsväxt och fred

Summary in English

Zusammenfassung auf Deutsch

Outsägliga frid

Litteratur

Gla.

Förord - Att ge röst åt de döda. Om myter mitt ibland oss

Religionsvetenskap är studiet av alla religioner. Man försöker förstå olika fenomen i sitt sammanhang. Man kan jämföra bön i olika religioner: kristen bön, indiansk bön t ex, eller jämföra myterna. Gemensamma mönster upptäcks i vitt skilda kulturer men också sådana som inte är gemensamma!

Denna bok är inte en vetenskaplig rapport om fenomen i västra Värmland, utan reflektioner kring existensens olika djup och höjder. Boken handlar även om **ett immateriellt kulturarv**, ett begrepp lanserat av *Unesco* och *Institutet för språk och folkminnen*. Begreppet innefattar dessa mer 'osynliga' sätt vi människor umgås på, som till exempel hur man sjunger, dansar eller lär sig att bli smed, alltså kunskaper som förs vidare mellan människor (och som sällan blir nedskrivna eller samtalas om kring den finare kulturens bord). Vi håller oss i området som sedan länge haft namnet **Glaskogen**. Men ingenting är isolerat från allt annat och därför får vi vidga vyerna och undersöka områdets samband med historiens vingslag.

Man kan se boken som bestående av flera kortare berättelser, där varje kapitel är en essä i sig. En essä anser jag är bäst när man kring ett ämne kommer med flera infallsvinklar, och att läsaren i bästa fall får vara med om att dra sina egna slutsatser. Det är en historia om våld, kärlek och evig glädje, om tron på det andliga livet och vad som hände med de som höll fast vid denna tro. Något om

historien bakom bilden, att ge röst åt de döda, de som inte själva blev hörda, men som nu kan få tala fritt.

Jag skriver detta för att jag menar att vi i förståelsen av folklorens sägner och myter länge har lagt för mycket vikt vid själva berättelserna, och mindre kring vad som orsakade att folk "i verkligheten" fick uppleva det de gjorde. Hur var situationen? Och hur stor del ingår i denna glädje som människan har att kunna berätta en bra historia? Att åtminstone delar av sådana upplevelser kommer från människan själv menar jag är viktigt att förstå. Genom att studera "ämnet" har jag lärt mig att ju mera man vet, desto mera kan man förstå.

Jag ska inte idealisera oss själva och vår samtid, men jag hoppas att boken kan ge perspektiv på hur vårt aggressiva förflutna har format våra exploateringar av både Moder Jord och hennes invånare. Förhoppningsvis får läsaren speglingar av de egna erfarenheterna.

Genom vandringar i Glaskogen och i trakten av Racken har jag fördjupat min kontakt med dessa subtila ljud som man kan höra i naturens tystnad. I Värmland verkade denna stillhet ha att göra med livskvaliteten som man på värmländska har kallat Skogsråa, Rån eller helt enkelt Ho. Därför kommer jag nedan att använda uttrycket Frejas arketyper.

Detta är studiet av religionshistoriska fenomen, och vi kommer också att undersöka frågan: Tomtar och alfer, finns de?

Boken hade inte blivit till om jag inte fått hjälp av många insiktsfulla personer som berättat för mig om sina egna eller andras upplevelser. Jag hoppas att ni finner era namn i boken!

Titlar på texter, bilder och foton med efterföljande **stjärna** * (*) markerar att jag har gjort **rubriken**.

Du **homo ludens**, lekande människa,
välkommen i sagan om människans resa i det gudomliga.

Välkommen du **homo narrens**, berättande människa, i
essäernas förtrollande värld!
In i historien, ur tiden.

Knud Omö,
den 24 juni 2025

Vi ser inte skogen för bara träd!
Ordspråk.

1 - Introduktion

Denna bok består av många trådar, meningar och ord, sammanfogade i rader. Den är en frukt av många *andliga samtal* under årens lopp. **Andlig**: att man kommunicerar på ett icke-fysiskt sätt, med hjälp av osynliga trådar. **Samtal**: att man inte är tyst. Andligt samtal kan handla om denna transkulturella kommunikation, där livets dolda avtryck i världen avslöjas och den eviga livsenergin varseblivs.

Synkronicitet och samtidighet är andra konnotationer (*bibetydelser*) för detta fenomen då världen plötsligt kommunicerar med sig själv på ett sätt som man inte trodde var möjligt. Ordet *synergi* är ett viktigt begrepp för att förklara själarnas potential, detta att många komponenter interagerar och skapar en helhet som är större än summan av komponenterna.

Man är barn av sin tid, säger man. Jag har växt upp på gårdar i Danmark; på Fyn och Jylland, och är präglad av den miljön. Referensramar talade man om på 70- och 80-talet, alltså de erfarenheter som man efterhand får tillgång till genom utbildning och annan social kompetens. För att man ska kunna förstå varandra måste man ha ett antal gemensamma referensramar. Några år i Köpenhamn och Göteborg har satt sina spår och utgör en del av mina historiska referensramar (inklusive trauman). Du som läsare har levt i din tid. Det blir spännande om du kan finna något i min historia som du kan känna igen dig i.

När en ny sak kommer in i vårt hus, samlas alla kring den och försöker se hur den kan passa in i våra liv. Detta gällde när första ångbåten anlände till hamnen, när första radion köptes in till hemmet, och det gällde en ny DVD-spelare på 90-talet, en Iphone runt år 2010, för att inte tala om en idé eller kulturströmning. Västerlandet är igång att tolka yogan och schamanismen i relation till sina egna kulturella erfarenheter. Många folkslag bidrar idag till att vi kan börja förstå varför vi tänker som vi gör.

Länge har vi byggt våra liv på just detta att livet kan verka sammansatt av motsättningar och att enbart genom att ställa motsättningarna mot varandra, blir livet värt att leva. Grekerna använde ordet **polemik** som betyder *krig*. Som tur är har vi börjat samtala – fredsfora – och allt fler ser att livet lika gärna kan ses som en sammansättning av komplementära krafter, där varje kraft har något att bidra med till helheten.

Tusen år av tystnad har gjort att livets dolda, mytiska och hel(ig)a väsen hållits undan. En radikal förändring i västerländskt tänkande började emellertid under 1900-talet med en växande psykologisk, antropologisk och sociologisk forskning. Kvinnans frigörelse tog form och balanserade upp mannens ofta aggressiva filosofier. I delar av vår kultur fick vi allt större öppenhet kring betydelsen av själens kriser, och har nu fått ett språk för att bryta isen. [1](#)

Kyrkoförhören är slut, brukspatronerna kan inte längre kalla in smederna eller sågverksarbetarna för piskrapp i strykkammaren som man på 1800-talet gjorde på järnbruket Karlsdal, i Karlskoga, och på Hillringsbergs herrgård. Nu – 2016 – avslöjas de i vår närhet, som inte önskar betala skatt och bidra till samhällets uppbyggnad (Facebook, Amazon, Ikea, deras miljoner finns gömda i utlandets "paradis"). Allt viktigare blir det att hantera vår tids kriser, både yttre och inre, genom att aktivt verka för en kollektiv medvetenhet, där man finner gemensamma lösningar hållbara i sju

generationer som indianhövdingen Oren Lyons har uttryckt sig.

Låt oss börja i filosofin och religionshistorien, även om den senare allt mer har blivit en politisk historia. Genom studierna på Högskolan i Karlstad och Universitet i Göteborg (1989-1993 i religion, religionshistoria respektive historia) kunde jag få det mod som krävdes för att skriva ned mina erfarenheter kring livsenergiens transkulturella rötter i folklören. ²

Den senaste utvecklingen inom de naturvetenskapliga grenarna med t ex **kvantfysiken**, har ändå fått religion (eller dess symboler) och filosofi att närma sig varandra. Filosofi betyder *att älska Sofia*, visheten! Det bör alla filosofer komma ihåg. Därför kan (och bör) man inte enbart använda intellektet, utan även hjärtat! Och reflektera över var man finner vishet.

Religionshistorien, etnologin och sociologin har länge undersökt dessa olika fenomen som förekommer i folkets egna sägner och myter, vilka man allt mer blir eniga om kan vara reminiscenser från den hedniska tiden. Men inte nödvändigtvis. Även om huvudvikten i denna bok är kring religionshistoria, etnologi och konsthistoria får vi ta in arkeologiska fynd (främst yngre stenålder, även kallad **bondestenåldern**) samt muntliga källor.

Nu ett citat kring Staals funderingar om religionshistoria:

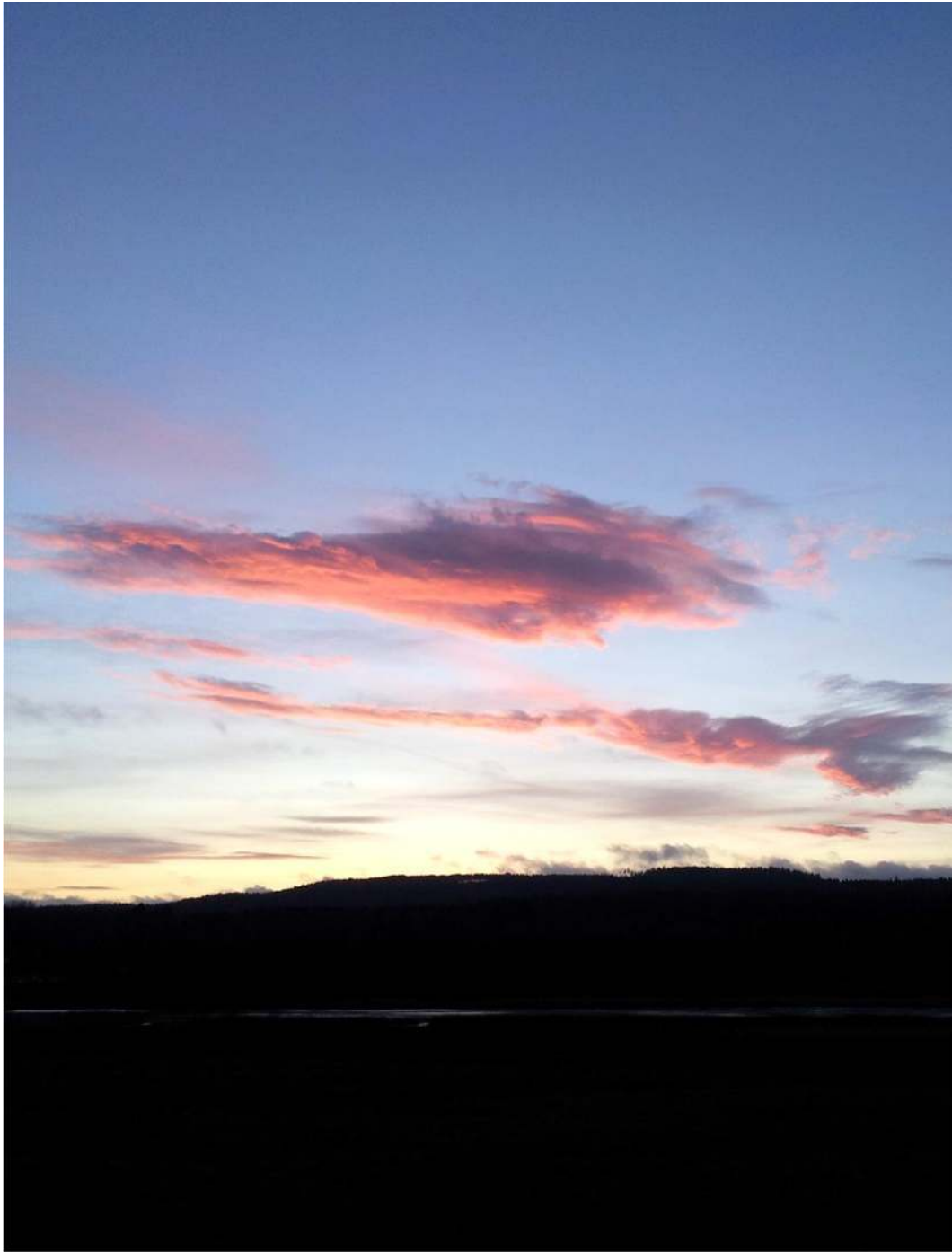
Religionens fenomenologi, som har blivit en del av den disciplin som kallas religionshistoria, är historiskt sett en reaktion mot tidigare kristna apologeters missionerande inställning till "hedniska" religioner. Den ger uttryck åt en användbar metodologisk kunskap förutsatt att den behandlas i rätt perspektiv, nämligen bara som en inledning. **Att göra sig av med fördomar genom att avstå från teori** är till hjälp endast om det verkliga vetenskapliga arbetet börjar sedan fenomenen har samlats och klassificerats.

Utan detta står vi där vanligen med implicita teorier, som ofta kan visas återigen vara fördomar.

Religionens fenomenologi och historia är alltså (1) alltid otillfredsställande och otillgängliga eftersom de inte utforskar giltigheten av de fenomen de studerar och (2) ofta felaktiga på grund av inkorrekt implicit teori.

Frits Staal (min markering) [3](#)

Texten ovan får stå för sig själv, men jag har mött många uttalanden från personer som föreläser om olika ämnen kring vårt förflutna, som presenteras som om de vore sanningar.

Kväll över Glahöjden.

Hermeneutik (tolkning) & härvaro

Essentiellt är att förstå orsak och verkan. Vi möter problemet med "vår tid"! Jag talar här om förmågan att tolka tidigare historiska perioder på ett värdigt sätt, utan för många skyggglappar. Kan vi leva oss in i dessa erfarenheter som den gamla kulturen skänkte oss: de långa vandringarna varje dag till arbetet, för att inte tala om när man vandrade till ett annat land? Vad var det för tillstånd som människor fick vara med om på logen under dansen, som kunde pågå i flera dagar?

Detta mörker, speciellt på vintern! Då kunde man få se vad som helst, verkar det som. Ibland verkade folks syner ha dykt upp helt oberoende av yttre källor. Ibland var de tydliga speglingar av tiden, platsen och situationen.

Var får vi vår fantasi från idag? Eller ser man bara det man redan förväntar sig? Äger vi något "eget" eller är allt vi tänker "någon annans"? Kan vår egen historia möta den gångna tidens historia?

I religionshistoria ingår att lära känna vad *hermeneutik* innebär. *Hermeneutik*, **tolkning**, kan delas upp i den vetenskap som har med tolkning av äldre texter att göra, bl. a. rekonstruktionshermeneutik, och den vetenskapsfilosofi som rör tolkning av livssituationer, etiska frågor och liknande.

Hermeneutik (uttalas hermeneftik, eller hermenevtik) talar om "två historiska cirklar". **Varje människa** har en egen historisk cirkel eller sfär, och **det man undersöker** (en historisk period, kanske en bok) har sin historiska cirkel (det som går att utläsa). Inom religionsvetenskapen talar man om att **förståelsen** för ett givet ämne beror på i hur hög utsträckning den undersökandes historiska cirkel går ihop med det man undersöker. Den som undersöker något kommer på ett eller annat sätt påverka detta *något*.

Den hermeneutiska forskaren pendlar mellan *del* och *helhet* för att komma fram till en så fullständig förståelse som möjligt. En annan pendling äger rum genom att forskaren som subjekt ställer sig i relation till

forskningsobjektet för att sedan växla mellan att inta objektets och subjektets synvinkel. Ju mera man vet om sitt ämne, desto större möjlighet finns att man "kommer fram", kan leva sig in i vad som hände "just då". Vi skulle kunna säga att det handlar om medkänsla. Det är fascinerande att kunna känna vad en person kände på 1600-talet. [4](#)

Man kan säga att varje människa på en given tidpunkt lever "i sin egen världsbild". Här – inom cirkeln – har man ett språk och man har lärt sig en hel del om sin kultur och förhoppningsvis något om andra kulturer. Men hur blir det när man möter en annan människa?

Mötet mellan två människor är även en **interaktion mellan två "personliga världar" med var sin historiska cirkel**. Som handledare eller lärare får man se till att ens egen historiska cirkel "greppar tag" i elevernas cirklar. [5](#)

När man ska undersöka ett fenomen, ett ämne eller en problematik, får man söka upp en plattform – inom själen, på datorn, eller i en bok – där man kan ta in så många "fakta" som möjligt, och med denna kunskap samt de egna referensramarna, bör det finnas en chans att förstå ett visst fenomen. Som hermeneutiker får man använda mycket tid till att samla information, tid till att undersöka och slutligen dra slutsatser! Lyfta fram den dolda historien, den som har lagts undan, kanske förtigits. Hermeneutikern försöker få någon form av ömsesidig kontakt, om det så är historiskt eller existentiellt (transkulturellt). Hon eller han ställer gärna frågan: Varifrån talar du? Alltså bör jag som skriver detta svara på frågan: Varifrån talar jag? Var har jag mina källor, hur bygger jag mina tankeslott, om det nu finns sådana?

Hermeneutiken gav religionsfilosofin ett nytt språk på 1900-talet. Inom religionshistoria försöker man leva sig in i hur den ursprungliga (arkaiska) människan upplevde. Kanske utsätter man sig för överskridande erfarenheter, med utgångspunkt i själens drömmar och visioner. Kan

- Gunnar Turesson: *Värmländska kulturtraditioner 1. Äldsta dikten och musiken*, 1960.
- G. Turesson: *Värmländska kulturtraditioner 2. Säterlivets arbetssånger, ritualdanser. Jämförande europeiska lockrop*. 1963.
- G. Turesson: *Värmländska kulturtraditioner 3, Finsk odling, dikt och musik*. 1964.
- G. Turesson: *Värmländska kulturtraditioner 4. Gamla vaggvisor*. 1966.
- G. Turesson: *Värmländska kulturtraditioner 5. Bondeårets visor*, 1969.
- Bo Ulfvenstierna: *Friggas dal. Fryksdalens historia i nytt ljus*. 2011.
- Värmlands Anor*. Nr 1, mars 2025.
- Västsvenska folkminnen*. 1929.
- Västvärmländsk hembygd årgång 1945*.
- Knut Warmland: *Värmländsk Ordbok. De värmska dialekternas ordsfatt samlad och presenterad av Knut Warmland*, (1997) 1998.
- G. Widengren: *Religionens värld*. 1953.
- Klas Wikström af Edholm: *Vikingatidens människooffer*. 2023.
- Bengt Adolf Zetterberg: *Vid Glafs fjordens stränder*. 1988.
- Zion's Herald*. Vol. 177, no. 5. September–October 2003.
- Ånder og mennesker*, 1978.

Författaren. Fotograf Linn Malmén, Värmlands Folkblad 2011.

